KORKU

(havf, haşyet, ru'b, feze')

Korku anlamında kelimeler Kur'an'da 170 küsur yerde geçer. Bunların 140 küsuru 'haşyet', 40 küsuru 'havf, beş tanesi 'ru'b' ve altı tanesi de 'feze' kökünden isim ve fiillerdir. Fiil kullanım çoğunluktadır ki, korkunun hayat bünyesinde faal bir unsur olduğunu gösterir.

Şimdi tümü korku anlamında kullanılan bu sözcüklerin Kur'an terim ve kavramı olarak özelliklerini, inceliklerini ve birbirlerinden farklarını görelim.

Haşyet:

Kaamus mütercimi Âsim Efendi haşyetin karşılığını şöyle vermektedir: "Tazime mümtezec havf mânâsındadır ki korktuğu nesneye ilimden vaki olur." Aynı tanımı veren Isfahanlı Râgıb şunu ekliyor: "Böyle olduğu içindir ki Kur'an'da haşyet, âlimlerin bir özelliği olarak gösterilmiş ve şöyle buyurulmuştur:

"Kulları içinde Allah'tan ancak bilginler ürperir." (Fâtır, 28)

Anlaşılan o ki, haşyet, yılandan veya jandarmadan korkmak türünden bir korku değil, yüceliği fark edilen nesne karşısında duyulan tazim omurgalı bir ürpertidir. Bilginler, varlığın sırlarını fark ettikçe karşısında bulundukları ihtişamdan ürperir, sonra da sırları çözdükçe korktukları şeye egemen olmaya başlarlar. İnsanoğlunun varlık ve oluş karşısındaki serüveni de kısaca budur. Önce korkup ürpermek, sonra egemen olmak...

Biz, bilimin başarısıyla aşılacak olan korkuyu 'varoluşsal korku' olarak anmak istiyoruz. Varoluşsal korkuya yenik düşüldüğünde bilimin getireceği egemenlik söz konusu edilemez, Korkuya

yenik düşüldüğünde bundan ilkel dinlerin tabuları ve putçulukları doğuyor.

Kur'an, bu korkunun yanında, hatta bundan çok daha yoğun olarak insan karşısındaki korkuya dikkat çekmektedir. Biz bu ikinci tür korkuyu sosyolojik korku olarak anmak istiyoruz. Kur'an, varoluşsal (veya ontolojik) korkuyu bilimin aşacağından emin bulunmakta ve bu korku türü üzerinde fazla yoğunlaşmamaktadır. Onun yoğunlaştığı korku türü, ikincisidir. Yani insanın insandan korkması.

Havf:

Emn yani güven karşıtı bir kavram olup 'güvende olmamaktan doğan korku' olarak tanımlanabilir. Kur'an, korkuya vurgu yapmak istediği elliye yakın yerde bu kelime veya türevlerini kullanmıştır.

Feze':

6 ayette geçen ve korku anlamında kullanılan feze', Sâd 22. ayette korku anlamında, diğer bir kelime olan havf ile birlikte kullanılmıştır.

Ru'b:

Bu kelime ile ifade edilen korku, kullanıldığı bütün ayetlerde müşrik veya kâfirlerin yüreklerine atılan korkudur ki ya şirk yüzünden gelir (3/151) yahut küfür yüzünden. (8/12; 33/26; 59/2)

Kur'an; fetişizm, animizm ve natürizm gibi ilkei putçulukları dışlamayı amaçladığı kadar, sosyal hayatta egemen güçlere kulluğu da dışlamak istemektedir.

Kur'an vicdanının büyük temsilcisi Muhammed İkbal (ölm. 1938), insan varlığını ve insanın yaratıcı kudretlerini tahrip eden korkunun aşılmasından söz ederken şöyle diyor:

"İslamın temel hedefi, inşam korkudan azade hale getirmektir. Eğer korkunun, insana egemen olan ve onun ahlaksal ilerleyişini frenleyen bir kuvvet olduğu öne sürütürse insanın da şu değerlerin

bir birleşimi olduğu dikkate alınmalıdır: Kuvvet, enerji, irade, sonsuz gücün tohumu. O halde, insanın aslî tabiatı, iradeden oluşmaktadır; zeka ve kavrayıştan değil." (İkbal, *islam As An Ethical and A Political ideal,* 59-60)

Kur'an bize korkuyu aşmada iki araç tanıtıyor: Tabiat karşısındaki korkuyu aşmanın yolu olarak bilim, insan karşısındaki korkuyu aşmanın yolu olarak melâmet. Daha çok, insandan korkmaya vurgu yapılmış, insanın bu korkuya yenik düşmemesi özellikle öne çıkarılmıştır. Muhammed İkbal, bu korkunun aşılmasında imanın en hayatî değer olduğuna vurgu yaparken şu ayetin altını çizmektedir:

"Benden size bir yol gösteriş ulaşır da kim bu yol gösterişime uyarsa artık böylelerine hiçbir korku yoktur. Onlar kederle de yüz yüze gelmeyeceklerdir." (Bakara, 38)

Kur'an sadece bu ayette değil, onlarca ayette Tanrı dışında hiçbir kişiden ve kuvvetten korkulmaması gerektiğini bildirmektedir. Özellikle şirke bulaşanların şürekâsından korkutmaması ısrarla emredilmektedir:

"Siz, hakkında size hiçbir kanıt indirmediği şeyleri Allah'a ortak koştuğunuz halde korkmuyorsunuz da ben, ortak tuttuğunuz şeylerden nasıl korkarım!' Şimdi, eğer biliyorsanız, iki kesimden hangisi güvende olmaya/güvenilmeye daha layıktır?" (En'am, 80-81)

"Şu bir gerçek ki, 'Rabbimiz Allah'tır!' deyip sonra, dosdoğru yürüyenler üzerine, melekler habire iner de şöyle derler: 'Korkmayın, üzülmeyin! Size vaat edilen cennetle sevinin.' Biz sizin, dünya hayatında da ahirette de dostlarınızın. (Fussılet, 30-32)

Tarih önünde misyon yüklenmiş yaratıcı benliklerin korkuyu aşmaları bir varoluş borcu gibi tanıtılmaktadır: Bu bağlamda özellikle şu ayet alıntılanabilir:

"Ey Musa! Kuşkun olmasın ki, ben, Allah'ım; Azîz olan, Hakîm olanım! Asanı bırak!' Bunun üzerine Mûsa, asayı çevik bir yılan gibi titreyip kıvrılır görünce gerisin geri kaçtı ve arkasına bakmadı. "Korkma, ey Mûsa! Risalet göreviyle gönderilenler, benim huzurumda korkmaz!" (Nemi, 9-10)

Şu hitap da Musa ve kardeşi Harun'adır:

"Korkmayın! Ben sizinle beraberim; işitiyorum, görüyorum." (Tâha, 46)

Musa'ya bir hitap daha:

"Yemin olsun, Musa'ya şöyle vahyetmiştik: 'Kullarımı geceleyin yürüt! Denizde onlar için kuru bir yol aç! Size yetişecekler diye korkma, endişelenme.!" (Tâha, 77)

Korkuya karşı Son Peygamberin de desteklenip teselli edildiğini görmekteyiz. Bu korkular içinde halkın dedikodusuna özellikle vurgu yapılmış ve Kur'an'ın melâmet ruhu işletilerek bu dedikodulara değer verilmemesi, korkulacaksa Allah'tan korkulması emredilmiştir. Destek ve tesellinin, Hz. Peygamber'in bir kadınla (Zeynep binti Cahş ile) evlenmeyi düşünmesi yüzünden çıkacak dedikodular münasebetiyle gündem yapılması çok dikkat çekicidir:

"Hani, sen Allah'ın nimetlendirdiği, senin de lütufta bulunduğun kişiye, 'Eşini nikâhında tut, Allah'tan sakın!' diyordun ama Allah'ın açıklayacağı bir şeyi de içinde saklıyordun; insanlardan korkuyordum Oysaki kendisinden korkmana Allah daha çok hak sahibidir/ daha layıktır. " (Ahzâb, 37)

Korkunun vücut verdiği olumsuzluk sadece tedirginlik değildir. Korku, melâmet ahlakından nasipsiz benliklerde hakikatin üstünün örtülmesine, hatta inkârına yol açabilmektedir. Korkuya bu şekilde yenik düşenlere örnek olarak din adamlarının verilmesi de ayrı bir ibret konusudur. Burada da Beniisrail din adamları seçilmiştir.

Konuyu ele alan ayette, din adına uydurulan yalanların hemen tamamının din uleması denen kesimin, dedikodulardan korkması yüzünden meydana geldiği açıkça ifadeye konmuştur. Tarihin en önemli dehlizlerinden birine ışık tutan şu mucize beyana bakın:

"Biz indirdik Tevrat'ı, biz! İyiye ve güzele kılavuz var onda, ışık var. Allah'a teslim olmuş peygamberler, Yahudilere onunla hakemlik yaparlardı. Kendini Rabb'e adayanlarla ilim ve hikmette derinleş-

miş olanlar da Allah'ın kitabından korumakla görevli olduklanyla hükmederlerdi. Zaten onlar Allah'ın kitabına tanıklardı. Artık insanlardan korkmayın, benden korkun da ayetlerimi basit bir ücret karşılığı satmayın! Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, kâfirlerin ta kendileridir." (Mâide, 44)

MUHAMMEDİ DÖNEMDE KORKU

Kur'an bize, Muhammedi dönemin korku öğesi olarak sosyolojik korkuyu tanıtmakta ve Muhammedi müminleri bu korkuyu aşmaları için teçhiz etmektedir. İlke son derece açık konmuştur:

"Allah'tan başka kimseden korkmamak."

Bu ilke bizzat Tanrı'nın dilinden defalarca ifade edilmiştir:

"İnsanlardan korkmayın, benden korkun!" (Mâide, 44)

"Onlardan korkmayın benden korkun!" (Bakara, 150; Mâide, 3)

SOSYOLOJİK KORKUYA KARŞI MELAMET

Ontolojik korku bilimle aşılacaktır. Bilim veya daha sade bir tabirle bilgi sahibi olmak, sosyolojik korkuyu aşmada da elbette önemli bir değerdir. Ancak sosyolojik korkunun aşılması için özel bir 'karakter donanımı' getirilmiştir ki bunun adı melâmettir. (bk. burada, Melâmet mad.)

Korku konusunda ayakların kaydığı en kritik noktanın dini tebliğ noktası olduğu, sadece Yahudi din adamları için söz konusu değildir; Muhammed ümmetinin din öncüleri de bu noktada özellikle uyarılmışlardır:

"Onlar ki, Allah'ın peygamberlik beyyinelerini tebliğ edip O'ndan korkarlar, Allah'tan gayn hiç kimseden korkmazlar. Hesap sorucu olarak Allah yeter." (Ahzâb, 39)

Demek oluyor ki, Allah'tan başka birilerinden korkmanın devrede olduğu temel bahis, din bahsidir. Ve birinci derecede korkanlar da dini tebliğ mevkiinde olanlardır. O halde, melâmet

herkesten önce onlar için kaçınılmazdır. Kur'an'a dayanarak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Melâmet ahlakından gerekli nasibi alamayanlar din adına tebliğe kalkıştıklarında varacakları yer Allah'a ve dine iftiradır. Çünkü halktan korku ve halk ne der kaygısının, onları bu noktaya taşıyacağı tarihin ve Kur'an'ın tanıklığıyla sabittir. Kur'an'ın bize öğrettiği gerçeklerden biri de şudur:

Bir din mübelliği, aynı anda hem hakkı hem halkı memnun edemez. Bu, eşyanın tabiatına, varlığın kanunlarına aykırıdır. Eğer etmiş görünüyorsa biraz irdeleyin, kalabalık tarafından giydirilen maskeyi biraz yırtın, söz konusu kişinin hakkı memnun etmeyen yanlarının olduğunu göreceksiniz.

Müslümanlarda korkunun bir de aldatma aracı olarak kullanılanına dikkat çekilmiştir ki o da işlerinin kotarımını gayrimüslimlere bırakan Ehlikitap işbirlikçilerinin bahane olarak kullandıkları sözde korkudur. Kur'an bu korkuyu şöyle deşifre ediyor:

"Ey iman edenler! Yahudileri ve Hristiyanları dostlar edinmeyin! Onlar birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim onları dost edinirse/onları işlerinin başına getirirse o, onlardandır. Allah, zalimler toplumunu doğruya ve güzele kılavuzlamaz. Kalplerinde hastalık olanların, 'Başımıza bir felaket gelmesinden korkuyoruz' diyerek onların içine daldıklarını görürsün. Olabilir ki, Allah, bir fetih yahut katından bir buyruk getirir de bunu yapanlar, benliklerinde sakladıkları şeye pişmanlık duyar hale gelirler." (Mâide, 51-52)

Korku ve tehdide karşı meydan okuyuşun sembol ismi olarak, Hz. Nuh'un öne çıkarıldığını söylemek abartı olmayacaktır. Bu ulülazm (büyük irade ve eylem önderi) peygamberin kendisini yalanlamakla kalmayıp korkutmaya kalkan müşrik çevresine meydan okuyuşunu verirken şöyle diyor Kur'an:

"Onlara Nuh'un haberini de oku! Hani, toplumuna şöyle demişti: 'Eğer benim konumum ve Allah'ın ayetlerini hatırlatmam size ağır geliyorsa artık ben, Allah'a dayandım. Siz de ortaklarınızla bir araya gelip işinize bakın. Yapacağınız şey size bir kaygı da vermesin, hükmünüzü bana uygulayın. Ve bana fırsat da vermeyin,' Yüz çevirdiyseniz çevirin. Ben sizden bir ücret istemedim. Benim ücretim, Allah'tan gelecektir." (Yunus, 71-72)